

ТӨРӨӨБҮТ ДОЙДУТА, ДЬОНО-СЭРГЭТЭ

Ыаллыны Уус Алдан улууун, ырас уутунан ырыаца ылламмыт, хоноонго холбоммут, ахсын сүүрүктэх Алдан ёрус кэрэ кытылыгар Түүлээх ишнилиэгин дынтийн айылдаах, хатын чарангырын быынгыгар, хонуу дын сахалын азтаах сиргэ, кэргиний Мария Ивановна Афанасьева, Михаил Васильевич Бочкарев эдэр саастарыгар алана дын тэрнэн, алай уоттарын оттон уол оболоммутара. Төрөлпүттээр кыраачанырын Володя дын азтаабыттара.

Володя төрөлпүттээр, эблэрэ, энэлээ бирдии-ишкилийн ынаахтаах, туулдаан, кустаан, кубахтаан интэр, дыадан дыонор этнэр. Кини сиритэн-бурууттан тэлэндийн, уерэн, улэллийн-хамсын сыйдьлан. бынаас угун саңа төрөөбүт балаан дынтийн, дыонун-сэргтийн ахтан-сананы ылара.

Бука 30-с сыллар саналарыг эбите буолуу, абата Мэхээлэ Бочкарев биир бастакына колхозка кирилбите. Арын кэлийн, колхозка кирилээ иликтэр «бытархайдар» дын латтаан дыонор бааллары. Кинилэр Мэхээлэ: «Колхозтаахаа сыйнтарын этэрбэстэргээр, онтон «бытархайдар» ыстаанырыгар соттоллор»—дийн этэрин уоллара улаханын ыларын. «бытархайдар» кунаан дыон буолалларын курдук санаа, ёйгээр хатаммыт. Аны санаахаа бастакы «кылаассабай» иштилгүүт, ити тыллартан саңаламмыт бийтэ буолуу.

Абааца Порфирий дыону сөхтерөөр улэнит этээ. Кынын сарсыарда харангаа туран, 5-6 биэрэстээлэх сиртэн хас да көлөнөн фермаа от тиизэрэ. Онтон киз-тиэтин 10-ча дыукаахтаах, иккι өртүнэн оттуллар сирэйдээх көмүлүүк онохтоо уопсайга, халыг хаары оймоон, курунгы көрдэн, хонуу маңын тиизээ киллэрэц мастиыра. Чайдээн баран онох сырдыгын саңарба, ышныксыттарга олопос, күрдээх, сиппинир онгороро, илм байара.

Иштээ Мария уола пединституука юрээ нэ сирьттабына 41 саңыгар, саас албута. Икки бирааттара сарни саңана аччык-таан, ыалдан албута.

ОСКУОЛААДЫ СЫЛЛАР

Ол сылларга юрэх алтынныттан саңаланаа. Оюлор сайынын улахан дыону кытта тэгэгээ улэллилэрэ. Юрэх кэнит-тэн «хонтуоралара» хотон буолара.

Ахсын кылааска Мүрү орто оскуола-тыгар юрэнэр буолбуттара. Интернат күнүн хойжкаа дээр кыайан айыллыбайцаа. Мэхээлэ уолун интернат айыллыад дээр биир ыалга олохтообуга.

Володя оскуоланы бииргэ бүтэрбйт та- баарынын Василий Ушницкий тылыгар кийлэрээр, балбан ыйын ортотун дээзи, биир сарсыарда эрдэ туран, дойдулаа- быттара.

Эннилги күнүнгээр күрүйехтэр эмээ Ворононуулар. Ол күнүн интернат кэ- мигэр айыллан онно ылымдан, 8-с кылааска юрэхин салбайтада. Интернака айыллыктаа үүгээй, кыраалаан тананын да хааччыаллара. Юрэбэр да обол- торон хаалсыбат, пионер, комсомол активишинаа буолан барыга.

1952 сыллаахаа 10-с кылаанын үчүнгээдик бүтэрбйт 6-7 обо ахсааныгар кийр- битэ.

ҮРДҮК ЮРЭХ КЫНАТЫГАР

Оскуоланы бүтэрэн дынтийгээр кэлбиги- ээр абата: «Тукаам, салгын юрэйттэрээр кыых суюх. Ишнилийкээр суруксун буолар биллиниэндээ иши?»—дийбэ.

Бииргэ юрэммит оболоро Дьюкуускай- гаа юрэххээ кийрэ буолбуттара. Володя додоро Василий Ушницкийтэн хаалав- санаатаа суюба. Күнүн юрэх чагаа- тыгар уоллара юрэххээ барабын да са- баас, дийн турбута. Дьюно таңа да кыах- тара, уттар-эстара суюун ишин сөбүлэ- нээрээ тийнбигитэрэ. Баралларын саңана 2 кийлэ айынны колхозтартынан ылан, сиз- мэ итигэстээн эбэн-сабан, эбээт көмү- лүүк онохко, тимир хобордоохко 4-5 эзгискийн бунаан ёйгээ бэлэнмээбигээ. Хайтан эрэ 2 мөнөөк солкупын ишкес- тубуга. Айашнырыгар эбээт этэрбэс- тигэ олорон: «Тукаам, этэрбэсийн харыс- таан кийнэ-сарсыарда атаа сыйниньбын да сыйдьлан буоллара»—дийтээ ўн.

Даркылаахаа тийнбигитэрэ, Хайдаа эрэ куоракка баар массынаны булаан, Сөр- гэлээхээ түспүттэрэ. Уопсайга оннуларын булаан, экзаменинанын туттараан, стипендиянаныларын бираалтаах, исторической факуль- тетт стүдени баулбута.

Куоракка олорор аймахтарын энээрдэ- пин, Хатынтаахаа ариыга оттонон, үрдүк юрэххээ төбөтүн оройнан түспүт.

УСУЙААНАБА

Очтотообуу ыччыт барыларын кэриэтэ юл-туна, уопсай дыалаа ишэ дийн прин- ципкэ юрэлпүттэрэ. 1956 сыллаахаа муус устар ыйга институту бүтэрээччилэри гооскомиссиянан анааынаа буолбута.

Володя Бочкарев уочарата кэлийн комиссияга кийрбигээр: «Ханна, юлэлийн барылханы барабын?»—дийн ыйтын- ларыгар: «Ылаахан учаастакка»—дизбигин кулгаагаа эрэ истен хаалбыта. Онон Усуйанаан оройнугар Ханааччыяа орто оскуолатыгар завуунан анаммыт.

Ханааччыяа орто оскуолатыгар төрдүү буолан айаннаабыттара. М. К. Аргунов оскуола директорынан, О. С. Птицына математигынан, Шура Левичева нууччылын учууталынан. Ханааччыяа тий- ээт анаммыт бэрээдэктэрийн юлэлэн барыттара.

Октябрини Семеновнаны юлэлэн сильдан Владимир Михайлович очно билбээт этээ. Санаа сиргэ чугастык дөврөнөн, ол кынхан дөллорун холбоон, ыл буолбуттара. Эннилгээр улахан кыстара Тоня күн сирин көрбүтэ.

В. М. Бочкарев оскуолаада 2,5 ый заву- ѹнан юлэлэнбигэтийн кийнэ, 1956 с. сэтийн ыйга, комсомол райкомуу конферен- циятыгээр I секретарынан бийбардаа- быттара. Бу дуонуускаа үс сыл сыйдьбыта. Полдатуурхэтийн, фестиваллары, физкультурийн спортивийн мероприятиелары ытталлар. Таба интийтгээр ыччыт-ком- соомольский зөвлөлдөр тэрийэллэрэ. Бул- каа ыччыт танаарынан дырьктиналла-

реву Уус Алдантан төрттээх, юлэлэнбигэтийн, олорбутунан Намга чугас дийн сыйнанаатахтара буолуу, уерэх оройон- наафы салаатын сэбиэдиссэйнэн анаа- быттара. Холбоупут оройон юрэбин салаатыгээр 7 кийн юлэлэнбигэтийн.

Оскуолалартаа уопуттаах уонна бастын учууталлары ылан, оскуолалар, учууталлар юлэлэнбигэтийн бэрээдэктэрийн чаасты- тикийн.

Оройоннаар холбоон юнушук кыайан олорботохторо. 1965 с. олуннүү 1 күнүгээр оройоннаар урукку оннуларын арахсалларын туунан дынай тахсыбыта.

Райком I секретарынан Платонов С. Н. бийбардаммыт. 2-с секретарынан Рожин Н. Ф., РК секретарынан (пропагандава) Бочкарев В. М. талыллыбыттара. 4 сыл кэригэ С. Н. Платоновын кытта юлэлэн сэйнээс бийрэммитэ.

Платонов С. Н. ССКП РК секретарынан юлэлэнбигэтийн салларыгээр оройон экономический, социалистийн оловор уратылаах уларынылар оногонлубуттара.

ДЫЛЛАР ЮННА ДЫЛБАЛАР

ОЛОБУ КИНІ КИЭРГЭТЭР

ра. Оскуолалары кытта сибээни олохтууллары, балыктааныгээ ыччыт тардлаллар.

НАМ СИРИГЭР

1959 сыл сэтийн 30 күнүгээр комсо- мол Намнаабы райкомун бастакы секретарынан талыллыбыттара.

Комсомол райкомун 2-с секретара Петр Ушницкий оскуолалары кытта юлэлэн бийбардаа бастакынан Дмитрий Аргунов стар- шайдаах, 5 ыланынкыттаах «Дыбааныт- та» ыччыт-комсомольский фермата үрүн илгээн үкэстнэгээ туруммута. Фермата үлэлэн хараа магнайгыттан үрдүк көрдэ- рүүнүү сиписиттэрэ.

«Дыбааныттаттан» сабаланан атын ха- аччылтыбарлара барыларыгээр ыччыт фермалары юлэлэнбигэтийн, социалистич- скай куоталаны тийнбигитэ. Ити кийнэ «Санаа төрүөү ыччыт илинтигээр» дийн дэвшилээдээ.

Хонуу юлтигээр ыччыт-комсомольский зөвлөлдөр тийнбигитэрэ. 1960 сыллаахаа «Оскуола—производство—үрдүк юрэх»—дийн девини туутуан, Нам орто оскуолатын бүтэрээччилээр кылаанын кырын ишнилийкээ Салбангаа тахсыбыттара.

«Дыбааныттаттан» сабаланан атын ха- аччылтыбарлара барыларыгээр ыччыт фермалары юлэлэнбигэтийн, социалистич- скай куоталаны тийнбигитэ. Ити кийнэ «Санаа төрүөү ыччыт илинтигээр» дийн дэвшилээдээ.

Хонуу юлтигээр ыччыт-комсомольский зөвлөлдөр тийнбигитэрэ. 1961 сыллаахаа «Оскуола—производство—үрдүк юрэх»—дийн девини туутуан, Нам орто оскуолатын бүтэрээччилээр кылаанын кырын ишнилийкээ Салбангаа тахсыбыттара.

ХАТЫРЫККА

1962 сыл от ыйыгар В. М. Бочкарев Хатыркка орто оскуолатын директорынан анаммыт. Оччолорго Хатыркка Тубэ, Арбын, Кебекон, Модут, Бетүнг оболоро юрэнэллэрэ. 50-ча миэстээлээр интернат баараа. Тийнээт оскуолаада уулан иттиллэрээр систимэ огуртуутан саралаабыт. Нэгүү күнүнгээр үлэлэнбигэтийн кийрбигээр.

Санаа төрүөү ыччыт илинтигээр үлэлэнбигэтийн, кийнэ «Нам» союз директорынан, улуус байылыгын көмөлөөнччүү- ини эрүүркүүн курдук юлэлэнбигэтийн.

Одлаа ишигээр: «Тукаам, этэрбэсийн харыс- таан кийнэ-сарсыарда атаа сыйниньбын да сыйдьлан буоллара»—дийтээ ўн.

Даркылаахаа тийнбигитэрэ, Хайдаа эрэ куоракка баар массынаны булаан, Сөр- гэлээхээ түспүттэрэ. Уопсайга оннуларын булаан, экзаменинанын туттараан, стипендиянаныларын бираалтаах, исторической факуль- тетт стүдени баулбута.

Куоракка олорор аймахтарын энээрдэ- пин, Хатынтаахаа ариыга оттонон, үрдүк юрэххээ төбөтүн оройнан түспүт.

УСУЙААНАБА

Очтотообуу ыччыт барыларын кэриэтэ юл-туна, уопсай дыалаа ишэ дийн прин- ципкэ юрэлпүттэрэ. 1956 сыллаахаа муус устар ыйга институту бүтэрээччилэри гооскомиссиянан анааынаа буолбута.

В. М. Бочкарев завуунан анаммыт.

ретуунан хары чөрүллэрэ. Специалистар, рабочийдар хамнастараа үрдээбигэтийн.

Дьюн-сэргэ санаатаа көнөр, сүргээтийн көтөүллэрээр баланын таатындаа үсээсээбигэтийн.

